

כזית, רבי יהודה אומר עד שיאכל לפחות כביצה.

גמרא:

מנא הני מילי שרק אם אכלו שלשתן כאחת מצטרפים לזימון.⁽⁸⁾

אמר רב אסי: דאמר קרא [תהלים לד ד] גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו, ומשמע שאחד אומר לרבים "גדלו", ומיעוט רבים שנים, ועם הקורא להם יחד הם שלשה.

רבי אבהו אמר: מהכא [דברים לב ג]: כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלהינו, וגם בפסוק זה משמע שהיחיד קורא לרבים "הבו גדול".⁽⁹⁾

אמר רב חנן בר אבא: מניין לעונה "אמן" על

ברכת חברו שלא יגביה קולו יותר מן המברך — שנאמר "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו" כי משמעות "אתי" היא שיענו עמו בדומה לו, ובכלל זה שיענו בקול השוה לקריאתו — ברכתו.

אמר רבי שמעון בן פזי: מניין שאין המתרגם את קריאת התורה רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא — שנאמר [שמות יט יט] "משה ידבר, והאלהים יענו בקול".

שאיין תלמוד לומר "בקול", ומה תלמוד לומר "בקול"? —

לומר, שדיבר הקב"ה בקולו של משה, שהיה קולו של הקב"ה גבוה כקולו של משה, כדי שלא יהא קולו של משה [המתרגם] גבוה מקולו.⁽¹⁰⁾

דהיינו במצטרף לעשרה, שהרי ממשנתנו מוכח שהמצטרף בירק לשלשה צריך כזית, אך הרש"ש והגרא"מ הורביץ נקטו שכוונת הגר"א גם במצטרף לשלשה [וכך הביאו החזו"א ל יא], וביארו שלדעתו לא שנינו שצריך שיאכל כזית אלא כדי להוציא אחרים, אבל שמש צריך כזית אפילו כדי להצטרף לזימון, כי אוכל ארעי [ואין לתמוה, שהרי להלן מז ב מקשינן "פשיטא" שמש מצטרף, ומשמע שדינו ככל אדם, כי כבר ביארנו בהערה 4 שמצטרף בכזית ארעי כי כך דרך אכילתו].

8. רש"י, וכתב הפני יהושע שלא פירש מנין ששלשה חייבין לזמן, כי אין לכך ראיה בפסוקים אלו, ובהכרח שהנידון מנין שהצירוף לזימון הוא דוקא בשלשה.

אך הרא"ה כתב ש"ברכת זימון דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא", ומשמע שהבין כי הנידון על המקור לעצם ברכת זימון, וכן כתב הריטב"א

שהנידון מנין לזימון בשלשה, וכשהן שלשה מתחייבים לזמן.

[ואין להקשות שלהלן מח ב הובא מקור לזימון מ"וברכת", כי כבר כתב בקרית ספר תפלה ב, שהוא מקור רק לזימון בעשרה, וכדרכו [שם פי"ב] ש"גדלו" בא ללמד על חיוב עניית אמן, ולא לזימון, וראה הערה 2].

9. הב"ח [קצב] כתב שאם הם רק שלשה ואמר "ברכו" ולא "נברך" לא יצא, ונחלק עליו המג"א [שם ב], שהרי מקור הזימון בשלשה נלמד מ"גדלו" ו"הבו גדול" שאומר האחד לשנים שיברכו, [ואף ש"גדלו" נאמר "אתי" ומשמעו שלשתם יחד, ביאר הפמ"ג שאילו היה צריך לומר "נברך" היה אומר "נגדלה"].

10. תוס' [ד"ה בקולו] ביארו שמשוה היה מגביה קולו כדי שישמעו העם, ונחשב כ"מתרגם" לדברי הקב"ה, ולפיכך הגביה הקב"ה